

Уикипедия

свободната енциклопедия

Добре дошли в Уикипедия! Можете не само да четете тази статия, но също така и да я **редактирате** и **подобрите**.

Паисий Хилендарски

от Уикипедия, свободната енциклопедия

***Паисий** пренасочва насам. За други значения вижте **Паисий** (пояснение).*

Паисий Хилендарски, често наричан още **Отец Паисий**, е български народен будител, духовник и светия, автор на „История славянобългарска“. Изразените в труда му идеи за национално възраждане и освобождение на българския народ карат много учени да го сочат за основоположник на Българското възраждане. Канонизиран е за светец с писмен акт на Светия синод на Българската православна църква през 1962 година и паметта му се отбелязва на 19 юни.^[1]

Биография

Произход и образование

Информация за живота на Паисий имаме от автобиографичните му бележки в „История славянобългарска“, вписванията в хилендарските кондики и някои писма. Роден е през 1722 година (казва се, че завършва „История славянобългарска“ 40-годишен) в Самоковската епархия със светско име **Пенко** или **Петър**. За родното си място самият той пише в „История славянобългарска“: „и *пришедьша ва Светѣе гори Афонские у епархіи Самоковскіе въ лѣто 1745*“ („дошъл в Света гора Атонска от Самоковска епархия в 1745 година“).

Има сведения и предания, които насочват и поставят родното място на Паисий в едно или друго населено място - *Доспей*, Ралъово, Белово, Кралев дол, Банско. Диалектологични проучвания пределят селата в района на Самоковска Палакария за най-вероятно място на произход на Паисий.^[2] Въпреки това, версията, че Паисий е от Банско преобладава. В своя статия от април 1912 година, в навечерието на Балканската война, бившият митрополит Теодосий Скопски пръв говори за вероятен произход на Паисий от Банско, по това време все още намиращ се под османска власт.^[3] Хипотезата му придобива широка популярност и утвърждава възгледа сред българската общественост за Македония като „люлка на Българското възраждане“.^[3] Като водещо се има мнението на Йордан Иванов, че Паисий бил роден в Банско, тъй като вече е известно, че вторият му баща Михаил Хадживълчов бил заможен търговец от Банско, а помалкият му полу брат Вълчо Хадживълчов продължил бащината дейност и станал също известен ктитор и покровител на църквите в региона и особено на Хилендар и Зограф.^[4]

Паисий Хилендарски не получава системно образование, но през 1745 г. се замонашва в Хилендарския манастир, където брат му Лаврентий е игумен и където по-късно самият Паисий става йеромонах и проигумен.^[5] По това време Хилендар имал статута на сръбски манастир, но поради местоположението му по-голямата част от монасите в него били българи от Македония. През 1758 г. пътува до Сремски Карловци като таксидиот, където се запознава с исторически съчинения и средновековни източници за българската история, които му послужват за написването на основния труд „История славянобългарска“ е завършена през 1762 г. в Зографския манастир, след като Паисий напуска Хилендарския манастир заради раздор с останалите монаси.^[5] При обиколките си из българските земи като таксидиот носи своя исторически труд, за да бъде преписван и разпространяван сред българите. Предполага се, че е починал през 1773 г. на път за Света гора в манастир в селището Амбелино (днес „Св. Георги“ – квартал на Асеновград).^[6]

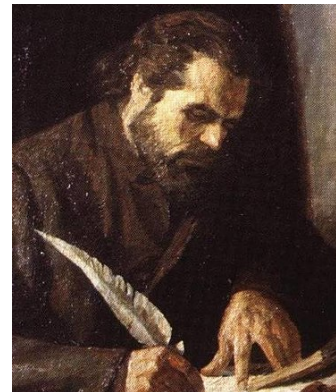
Влияния и значимост

„Историята“ на Паисий Хилендарски е значително повлияна от исторически съчинения като руските преводи на „Деяния церковная и гражданская“ на венецианския кардинал Цезар Бароний и „Книга историография“ („Царството на славяните“) на дубровнишкия абат Мавро Орбини, привърженик на крайния илризъм, който Паисий критикува. За написването и е ползвал още исторически извори от манастирските библиотеки в Атон и Сремски Карловци. Също Зографската грамота на цар Иван Александър, Рилската грамота на цар Иван Шишман и редица други, които днес са безвъзвратно загубени. Познавал е и съчиненията на патриарх Евтимий Търновски („Житие на св. Иван Рилски“, „Житие на св. Петка Търновска“ и др.), а също и житията на светците Гавриил Лесновски, Иларион Мъгленски, Ангел Битолски и др. Ползвал и известните жития и легенди, свързани с дейността на св. св. Кирил и Методий и техните ученици.^[5]

Паисий се стреми да събуди народността на българите, да им внуши, че имат основания за високо национално самочувствие. Високомерието на сръбските и гръцките монаси и пренебрежението им към българите и всичко българско, което водело след себе си и заплахата от пълна асимилация и изчезване на българския род също било водещ мотив за написването. Важни аргументи са дейността на славянските първоапостоли Константин-Кирил Философ и Методий, политическото и културното процъфтяване на средновековната българска държава и видните и владетели. Създаването на „История славянобългарска“ може да се смята за начало на Българското възраждане.^{[7][8]} Паисий е първият автор, който очертал етническата територия на българската нация, която според него обхващала земите на Мизия, Тракия, Македония и Поморавието. Известни са близо седемдесет преписа на историята.^[9] Първият препис е на Софроний Врачански при посещението му в Котел (1765 г.), а първото печатно издание на книгата е направено през 1844 г. под заглавие „Царственик“ след съществено редактиране от Христати Павлович.^[6] което се смята за един от първите учебници по българска история в новооткритите светски български училища.

Паисий Хилендарски

български духовник и будител

Роден 1722 г.

Самоковска епархия, Османска империя

Починал 1773 г.

Станимака, Османска империя

Религия православие

Литература

Период Ранно българско възраждане

Известни творби „История славянобългарска“

Повлиян Цезар Бароний
Мавро Орбини

Повлиял Софроний Врачански

Канонизация

Почитан в Православната църква

Канонизация 26 юни 1962, България от Българската православна църква

Празник 19 юни^[1]

Паисий Хилендарски (https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Saint_Paisius_of_Hilendar?uselang=bg) в Общомедия

Наследство

Паисий Хилендарски е сред най-почитаните дейци на Българското възраждане. Пловдивският университет, Софийската математическа гимназия и други учебни заведения в България са наречени на негово име.

С постановление на правителството от 28 юли 2000 г. се определя годишна Държавна награда „Св. Паисий Хилендарски“, която се присъжда за стимулиране на български творци и изпълнители на произведения, свързани с българската история и традиции.

През 2008 г. в Банско е открит мемориален музей, посветен на него.

Вижте също

- Родът на Паисий Хилендарски

Литература

- Паисий Хилендарски. История славянобългарска. Критическо издание с превод и коментар. Подготвили за печат: Д. Пеев, М. Димитрова, П. Петков. Превод: Д. Пеев. Коментар: Ал. Николов, Д. Пеев. Научен редактор: Иван Добрев. Второ допълнено и преработено издание. Света Гора Атон. Славяно-българска Зографска Света обител, 2013, 448 с. [Първо издание – 2012, 416 с.]; трето поправено издание, 2015 г., 172+448 с. (в съавторство с Д. Пеев, М. Димитрова, А. Николов).
- Стефан Попиванов – „Остатъци от паметта на о. Паисий“, публикувано във в. „Новини“, брой 62, Цариград, 3 май 1896 година (<http://www.strumski.com/biblioteka/?id=937>)
- Тодоров, Ил. Паисий Хилендарски. Литература за живота и делото му. Анотиран библиографски указател. С., НБКМ, 2003, 172 с.
- Златарски, В. Н. Към въпроса за тъй наречените преправки на Паисиевата история. – Периодическо списание на БКД, кн. 59, 1899, 723 – 757.
- История славеноболгарская, собрана и нареждана Паисием иеромонахом. Стъпки за печат по първообраза Й. Иванов. София, 1914
- Романски, Ст. Нов Софрониев препис на Паисиевата история от 1781 г., съпоставен с преписа от 1765 г. С., 1938.
- Снегаров, Ив. Един препис на Паисиевата история в Преображенския манастир. – Македонски преглед, 13, 1942 – 1943, № 2, 85 – 124 (Влад Гладичов).
- Велчев, В. Неизвестен последовател на Паисий Хилендарски. – Език и литература, 1956, № 6, 446 – 458 (Влад Гладичов).
- Ангелов, Б. Ст. Преписи на Паисиевата история. – Известия на Института за българска литература. Т. 7, 1958, с. 307-.
- Ангелов, Б. Ст. Паисий Хилендарски – История словеноболгарская. Никифоров препис от 1772 г. С., 1961.
- Стоянов, М. Преписи на Паисиевата „История славяноболгарская“. – В: Паисий Хилендарски и неговата епоха. С., 1962, 557 – 596.
- Харалампиев, Ив. Наблюдения върху морфологичните особености на Гладичовия препис на „История славянобългарска“. – В: Студентски изследвания, кн. II. Велико Търново, 1973, 17 – 28.
- Харалампиев, Ив. Още за книжовника Влад Гладичов и за неговия препис на Паисиевата история. – Език и литература, 1978, № 5, 54 – 63.
- Тодоров, Ил. Жеравненският препис на „История славеноболгарская“. – Известия на Народната библиотека „Кирил и Методий“. Т. 16 (22), 1981, 19 – 59.
- Кенанов, Д., А. Петков. Мердански сборник от XIX век с непълен препис на „История славянобългарска“. – Литературна история, 1988, кн. 17, 58 – 66.
- Караджова, Даринка. Два нови преписа на Паисиевата „История славянобългарска“. – Български форум, VI, 1997, № 3, 238 – 243.
- Паисий Хилендарски. История славяноболгарская 1771. Самоковски препис. Фотот. изд. С., Сдружение „Демократична мрежа“ и сдружение „България 681“, 2004, 281 л.
- Кенанов, Д. Мердански сборник от XIX век с непълен препис на „История славянобългарска“. – В: Същият. Българистични простори, Пловдив и Велико Търново, ИК „Жанет-45“, „ПИК“, 2007, 198 – 207.
- Norbert Randow. Paisij Chilendarski, *Slawobulgarische Geschichte* (История славянобългарска). Leipzig: Insel-Verlag, 1984.
- Вера Бонева. Паисий Хилендарски и Българското възраждане. (<https://www.cceol.com/search/article-detail?id=579070>) / Македонски преглед, 2011, кн. 3, 31-50.

Външни препратки

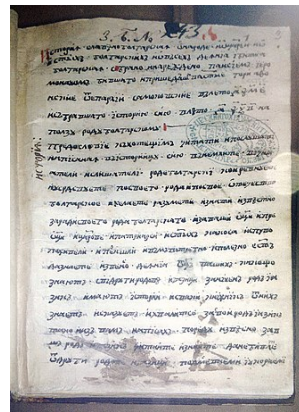
- Пълен текст на „История славянобългарска“ (Зографски препис), библиография, биографична справка за Паисий и коментар подготвени от Проф. Йордан Иванов. Издава БАН, София, 1914 г.
- Сканирани страници от ръкопис на „История славянобългарска“ (1762) (<http://kodeks.uni-bamberg.de/Bulgaria/IstorijaSlavZogr1762.htm>)
- Сканирани страници от ръкопис-препис на „История славянобългарска“ (1765) (<http://kodeks.uni-bamberg.de/Bulgaria/IstorijaSlavVrac1765.htm>)
- Снегаров, Иван. За родното място на Паисий Хилендарски (https://macedonia-history.blogspot.com/2006/10/blog-post_11617262121340596_1.html). // сборник „Паисий Хилендарски и неговата епоха“. София, 1962. Посетен на 13 февруари 2019.
- Вера Бонева. Паисий Хилендарски и неговият исторически текст във възрожденската публичност. // <https://liternet.bg/publish8/vboneva/paisij.htm>

Вижте още

- Паметници на Паисий Хилендарски

Бележки

- Отбелязваме паметта на св. Паисий Хилендарски (<http://www.bg-patriarshia.bg/news.php?id=293291>)
- За родното място на Паисий Хилендарски от акад. Иван Снегаров (<https://www.pravoslavie.bg/История/за-родното-място-на-паисий-хилендарски/>)
- Везенков, Александър и др. Концепцията за национално Възраждане в балканските историографии. // Даскалов, Румен и др. Преплетените истории на Балканите. Том 3. Споделено минало, оспорвани наследства. София, Издателство на Нов български университет, 2015. ISBN 978-954-535-902-6. с. 466.

Първа страница от оригиналния ръкопис на Паисий на „История славянобългарска“

